

Molekulárně biologické metody v mikrobiologii

Mgr. Martina Sittová
Jaro 2014

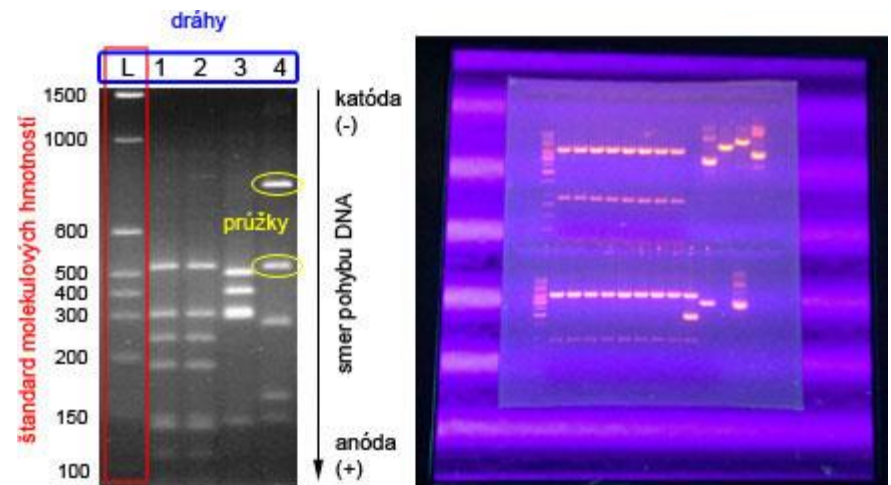
Harmonogram

- 1. den – Izolace DNA
- 2. den – Měření koncentrace DNA spektrofotometricky, real-time PCR
- 3. den – Elektroforéza

Molekulární biologická diagnostika

VZ.

Obr. Schéma elektroforetickej separácie (vľavo) a gél pod UV svetlom (vpravo)

Metody molekulární biologické diagnostiky

- Přímá diagnostika
- Detekce části buněčné struktury - NK
- Metodika - využívá komplementarity vláken NK a je založena na procesu hybridizace NK
- Objev metody PCR - metoda pro zvýšení citlivosti a specificity stanovení
- V klinické praxi již přes 20 let

Klinické aplikace metod molekulární mikrobiologické diagnostiky - výhody metody

Klinické aplikace metod molekulární mikrobiologické diagnostiky - výhody metody

- **Kultivačně nezávislé** - detekce a identifikace nekultivovatelných a obtížně kultivovatelných, usmrcených a poškozených mikroorganismů (*M.tbc.*, chlamydie, borelie, viry)
- **Vysoká citlivost** (HCV, HBV, gonokoky, *M.tbc*)
- **Rychlá detekce** (*M.tbc*, meningitidy, sepse,..)
- Možnost vyšetřit jakékoliv klinické vzorky i bez ohledu na transportní podmínky
- Možnost kvantitativního provedení (HCV, HIV, HBV, CMV)

Klinické aplikace metod molekulární mikrobiologické diagnostiky – limity metody

- **Problém standardizace metod**

- rozdílné přístupy laboratoří v in-house technikách
- Použití standardizovaných komerčních kitů (CE-IVD)

- **Klinická interpretace**

- Někteří klinici metodu stále neznají a neumí používat
- metody jsou ve stadiu získávání poznatků k interpretaci výsledků
- nové vlastnosti metod (citlivost, nezávislost na kultivaci), mění pohled na infekci některými patogeny - borelie, „mrtvé patogeny“,....
- Často není interpretační rámec např. pro vysokou citlivost metody

- **Cena** - při nesprávné indikaci vysoká

- **Nízká informovanost kliniků**

– neznalost přínosu metody nebo až přehnaná očekávání „poškození dobré pověsti“ těchto nových metod

Vhodný klinický materiál

- Tělní tekutiny – periferní krev, likvor, BAL, slzy, sputum, sérum, plazma, sperma, moč
- Tkáně, biopsie kůže, výtěry a stěry, vzorky z katetrů, implantátů
- Nesrážlivá krev v roztoku EDTA

Odběr vzorku a transport do laboratoře

- Zvýšené riziko kontaminace
- Správný odběr vzorku
- Není třeba zachovat organismy životaschopné
- Rozlišovat vzorky pro detekci DNA a detekci RNA
- Cílené vyšetřování konkrétních mikroorganismů

Žádanka o laboratorní vyšetření PCR virových hepatitid

Žádanka k vyšetření (Laboratorní diagnostické programy pro samoplátce)

Pacient:

Rodné číslo:

Příjmení:

Jméno:

Kód pojišťovny:

Dg.

Odesílatel: přesná adresa, IČZ, odbor
Bez uvedení nelze vyšetřit

PCR Chlamydia trachomatis	PCR Chlamydia trachomatis	850,-
PCR Mycoplasma sp.	PCR Mycoplasma sp.	850,-
PCR Ureaplasma sp.	PCR Ureaplasma sp.	850,-
PCR Neisseria gonorrhoeae	PCR Neisseria gonorrhoeae	850,-
PCR Trichomonas vaginalis	PCR Trichomonas vaginalis	850,-

Datum odběru:

Formát výsledku:

- pozitivní +
- negativní -
- nevýšetřeno 0

Požadovaná vyšetření:

Léčba:

RNA HCV - kvalita ☐	interferon ☐
RNA HCV - kvantita ☐	ribavirin ☐
HCV genotyp ☐	žádná ☐
Polymorfismus IL28b ☐	
DNA HBV - kvalita ☐	lamivudin ☐
DNA HBV - kvantita ☐	adefovir ☐
HBV genotyp ☐	entecavir ☐
<u>Mutant HBV:</u>	interferon ☐
PreCore ☐	jiná ☐
Lékové rezistence ☐	žádná ☐
RNA HGV - kvalita ☐	

Výsledek posledního vyšetření: (z jiných laboratoří)

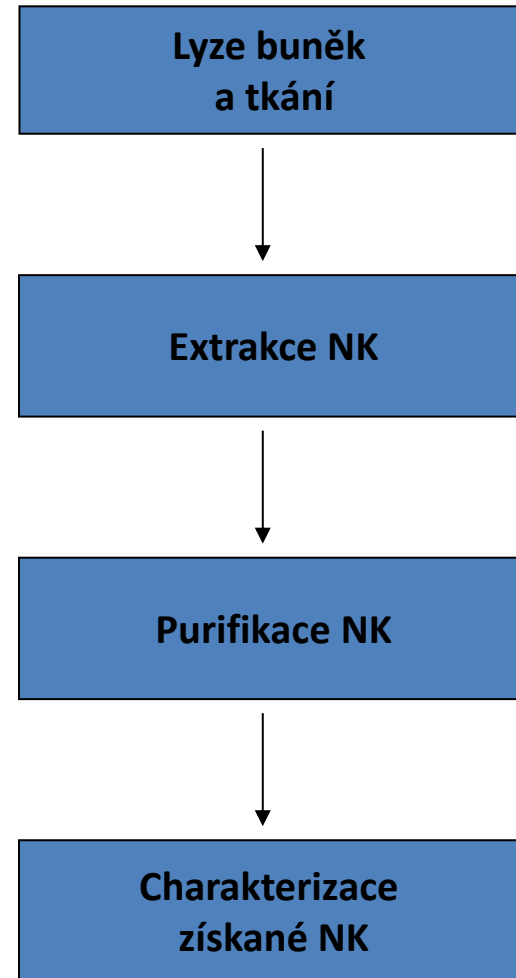
Laboratoř molekulární biologie (PCR), tel.: 485 313 005

<ul style="list-style-type: none"> ☐ Morbilli (RNA) ☐ Parotitis (RNA) ☐ Enterovirus (RNA) ☐ Cytomegalovirus (DNA) ☐ Epstein-Barrové virus (DNA) ☐ Varicella zoster (DNA) ☐ Hepatitis B virus (DNA) ☐ Hepatitis C virus (RNA) ☐ Herpes simplex 1, 2 (DNA) ☐ Herpes simplex, Varicella zoster (DNA) ☐ Respirační infekce virové (RNA) ☐ Influenza - typizace (RNA) ☐ Gastroenteritidy virové (RNA) 	<ul style="list-style-type: none"> ☐ Borrelia burgdorferi sensu lato (DNA) ☐ Chlamydia trachomatis (DNA) ☐ Mycobacterium tuberculosis (DNA) ☐ Bordetella pertussis, parapertussis (DNA) ☐ Respirační infekce bakteriální (DNA) ☐ Meningitidy bakteriální (DNA) ☐ Lidské papilomaviry (DNA) ☐ Urogenitální infekce (DNA)
---	---

Izolace nukleových kyselin

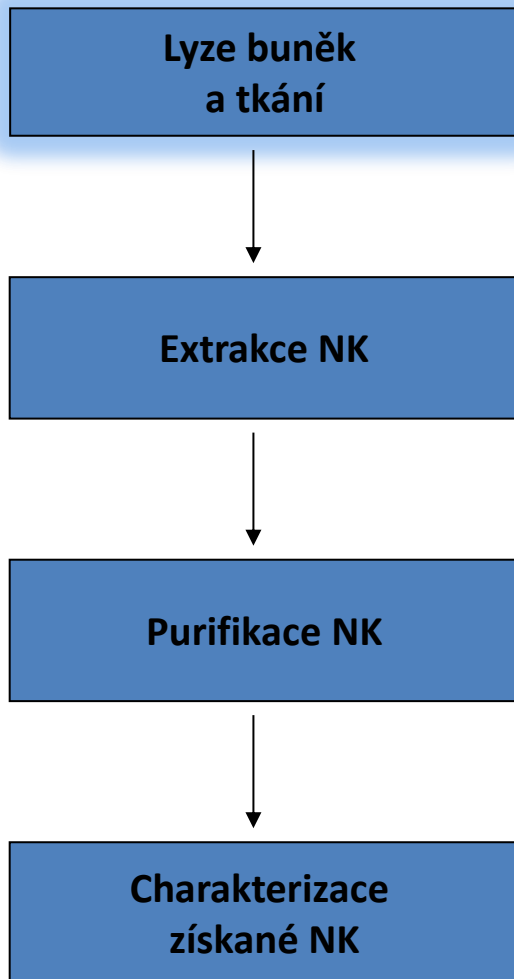
Izolace nukleových kyselin (NK)

Obecný postup izolace

Lyze buněk a tkání

Uvolnění vnitřního obsahu buněk

- **Biologická lyze**
především využití degradačních enzymů (lysozym, **proteináza K**, celuláza...)
- **Chemická lyze**
využití detergentů (např. laurylsíran sodný), chelatačních činidel (např. EDTA), **guanidiových solí**
- **Fyzikální lyze**
použití varu, mražení, sonikace, drcení

Většinou kombinace více přístupů

Stav materiálu po lyzi buněk

Lyze buněk
a tkání

Komplexní směs

DNA, RNA, lipidů, proteinů,
sacharidů, uhlovodíků
a dalších nízkomolekulárních látek

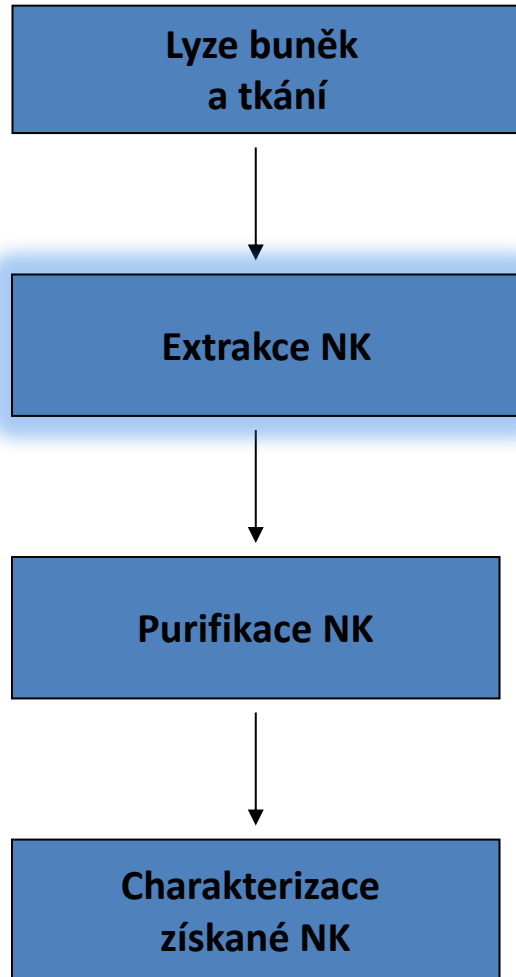
Extrakce NK

Purifikace NK

Další postup:
oddělit DNA, případně RNA
od ostatních složek směsi

Charakterizace
získané NK

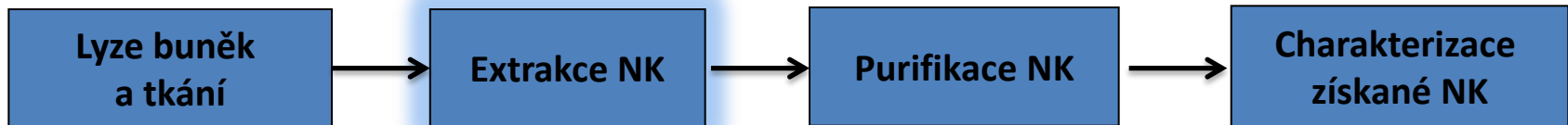
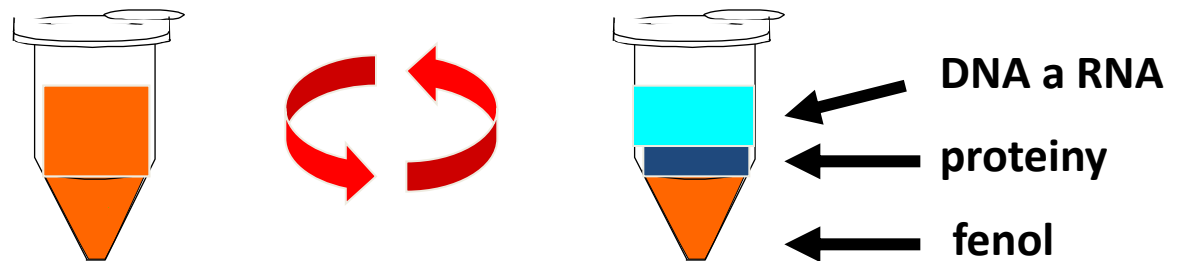
Extrakce nukleových kyselin

- Extrakce je čistící a dělicí operace, při které přechází složka ze směsi látek v kapalně či tuhé fázi do jiné kapalně fáze - rozpouštědla.

Extrakce směsí fenol-chloroform

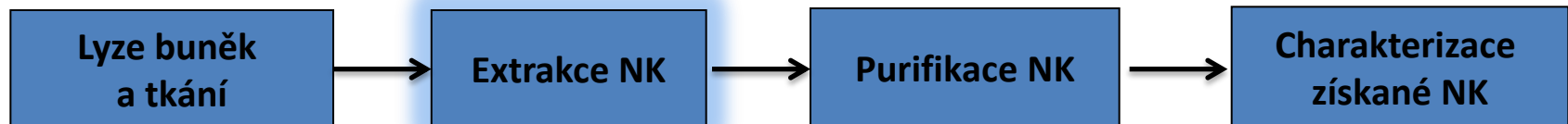
- Separace proteinů a NK založená na lehké vodné denaturaci proteinů na rozhraní těžší organické fáze
- V praxi se už nepoužívá

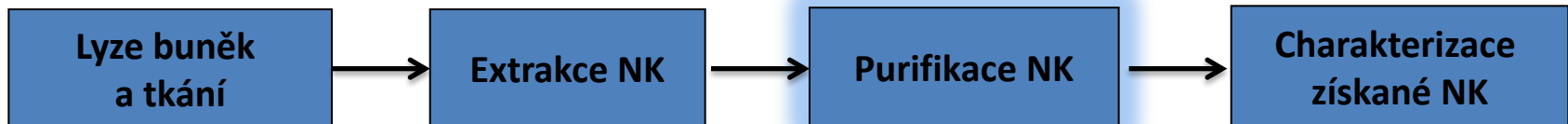
Další metody extrakce NK

- Alkalická denaturace – použití na oddělení plazmidů od chromozomové DNA

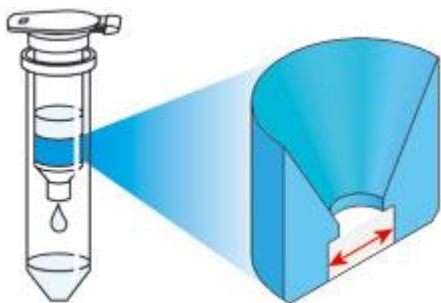

Purifikace NK precipitací

- Srážení (precipitace), jedna ze základních metod izolace a koncentrace biologických makromolekul.
- Do roztoku, obsahujícího požadovanou makromolekulu, se přidá určité množství precipitačního činidla (síran amonný, **ethanol**, aceton apod.); makromolekulární sloučenina se vysráží, aniž obvykle dojde k denaturaci.
- Může se proto následně znovu rozpustit a použít ve své nativní, biologicky aktivní podobě.

Precipitovaná nukleová kyselina

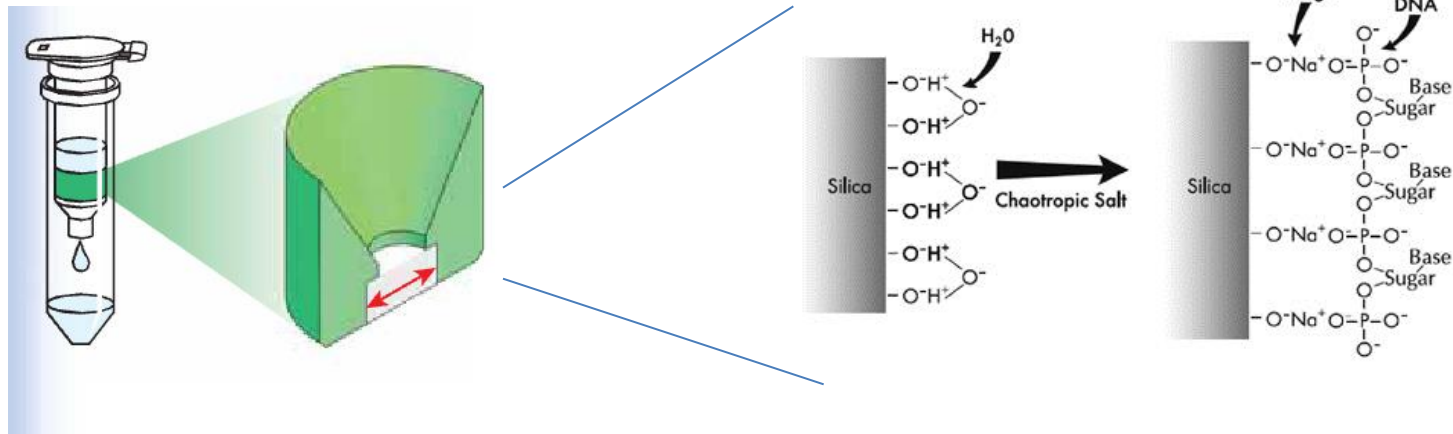

Izolace DNA vazbou na
křemíkovou membránu

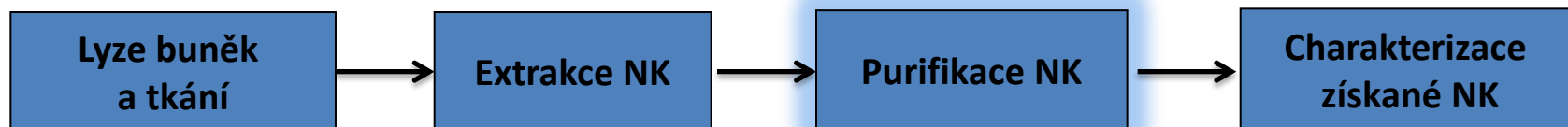

Izolace pomocí
magnetických kuliček

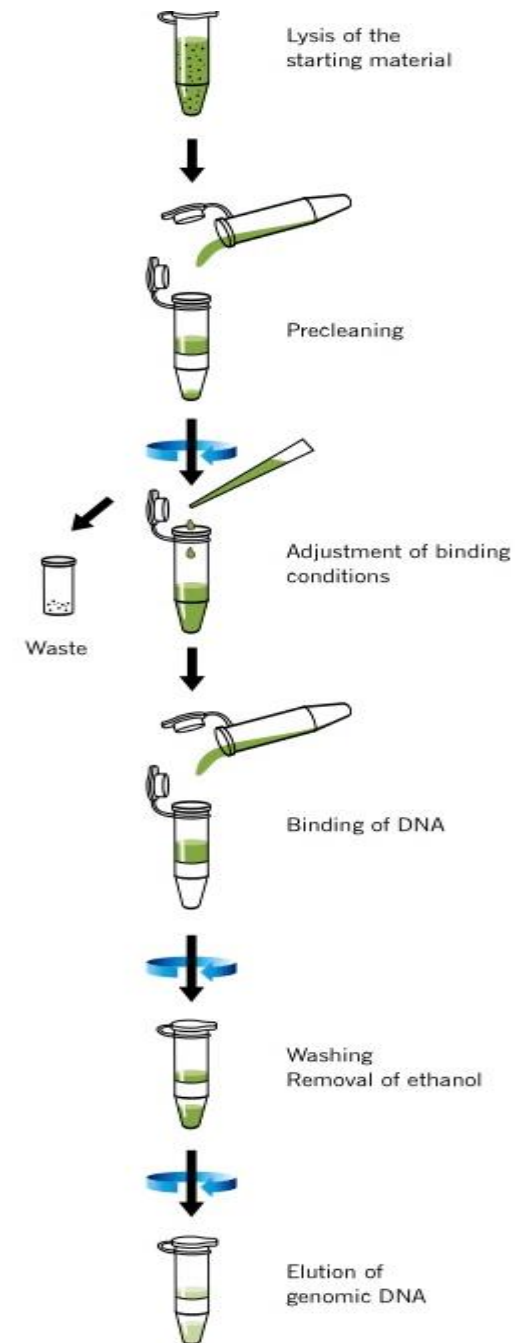
Izolace NK vazbou na křemíkovou membránu (silikát)

- Komerční izolační soupravy
- NK se zachytává na kolonkách na vrstvě SiO₂, je proplachována a čistá NK je pak uvolněna elucí do roztoku o nízké iontové síle.

Izolace NK vazbou na silikát

Izolace pomocí magnetických kuliček

- vazba NK na magnetické kuličky pokryté specifickými anti-NK protilátkami nebo jinými materiály vázajícími NK
- Kuličky jsou propláchnuty v proplachovacích roztocích s využitím magnetu a NK je eluována specifickými roztoky.

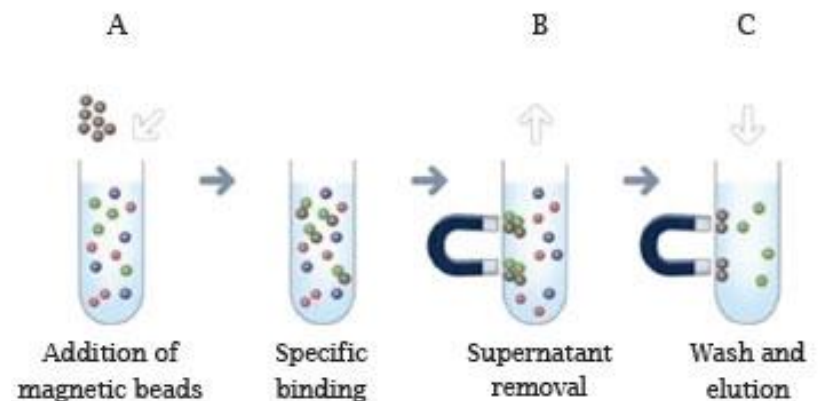

Figure 1: The basic principle of viral isolation by magnetic beads.

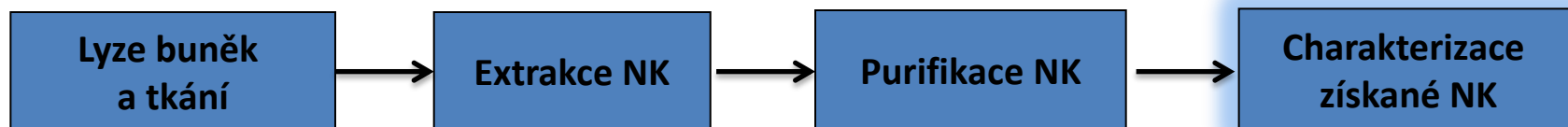
Charakterizace izolátu NK

- Důležitou charakteristikou izolované NK je:

čistota

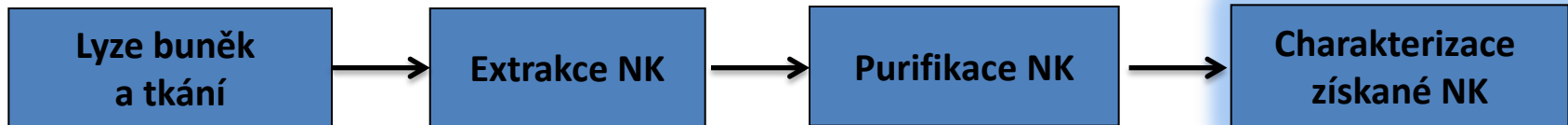

koncentrace

Charakterizace NK spektrofotometrií

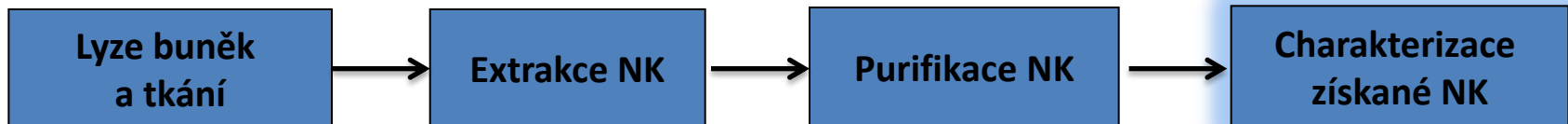
- **Spektrofotometrie** je stanovování vlastností vzorku, např. Koncentrace určité látky v roztoku, na základě pohlcování světla v různých vlnových spektrech.
- NK absorbují UV záření s maximem v oblasti 260 nm
- Proteiny mají maximum absorbance při 280 nm

Stanovení koncentrace NK spektrofotometrií

- roztok dvouřetězcové DNA o koncentraci 50 $\mu\text{g/ml}$ má absorbanci 1
  - $A_{260} = 1,0$
    - dsDNA $\sim 50 \mu\text{g/ml}$
    - ssDNA $\sim 33 \mu\text{g/ml}$
    - ssRNA $\sim 40 \mu\text{g/ml}$
- Závislost absorbance na koncentraci je lineární při $A_{260} = 0,1$ až $0,3$

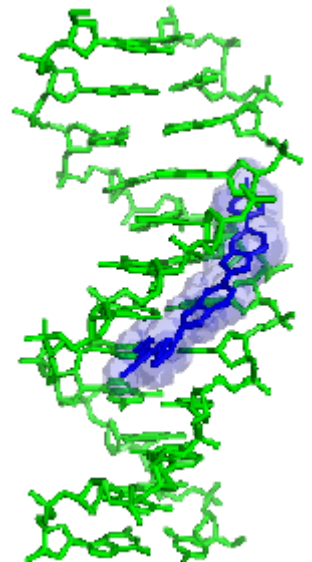

Čistota NK

- Stupeň čistoty NK stanovujeme z poměru absorbance při 260 a 280 nm.
  - $A_{260/280}$ = od 1,8 do 2,0 (blíž 1,8) = OK!
- $< 1,8$ = kontaminace proteiny
- $> 1,8$ = kontaminace RNA
  - $A_{260/230} > 2,0$
- $< 2,0$ = kontaminace látkami, které jsou součástí izolačních souprav (absorbance při 230 nm)

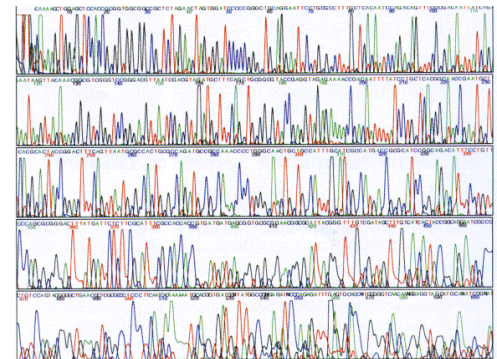
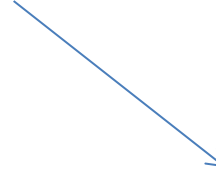
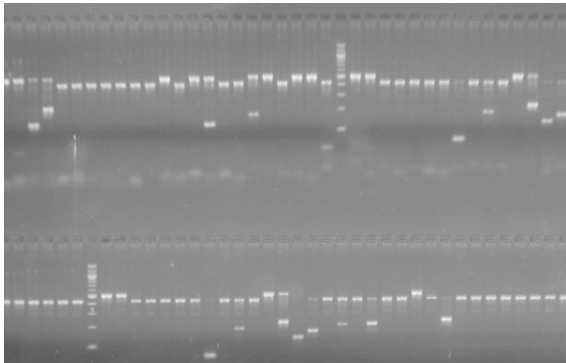
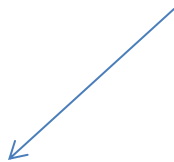
Charakterizace NK fluorimetrií

- K měření nižších koncentrací NK než lze spektrofotometricky
- Obarvení fluorescenčním barvivem (Hoechst nebo ethidium bromid)
- Měření intenzity fluorescence barviva spektrofluorometrem

Výsledek izolace

- Čistá DNA nebo RNA o požadované koncentraci

Gratuluji, právě jste zvládli jeden z
nejdůležitějších kroků v molekulární
biologii

Izolaci nukleových kyselin

